

اهمیت شب قدر

از امور مهم در ماه رمضان شب قدر است. شبی که از هزار ماه بهتر می‌باشد. روایاتی داریم مبنی بر این که از هزار ماه جهاد بهتر، و از سلطنت هزار ماه بهتر، و عبادت آن بهتر از عبادت هزار ماه می‌باشد. و خلاصه، شب شریفی است که روزی بندگان، اجلهای آنان و سایر امور مردم از خوب و بد در آن مقدر می‌گردد. شبی که قرآن در آن نازل شد. شبی که به نص قرآن مبارك است. در روایات اهل بیت آمده است:

«فرشتگان در شب قدر فرود آمده و در زمین پخش می‌شوند، بر مجالس مؤمنین گذشته، بر آنان سلام می‌کنند و برای دعاهاى آنها «آمین» می‌گویند، تا آنگاه که سپیده دم طلوع کند. و در این شب دعای کسی رد نمی‌شود مگر دعای عاق والدین، قطع کننده رحم نزدیک، کسی که شراب بنوشد و کسی که دشمنی مؤمنی در دلش باشد.»

مراتب شب قدر

از بعضی از روایات بر می‌آید که شب قدر مراتبی دارد. و شب قدری که در قرآن آمده است، شب قدری است که آخرین مراحل مشیت الهی در آن صورت گرفته و پس از آن تغییر و تبدیلی انجام نمی‌شود. و نیز از بعضی روایات بر می‌آید که شب نیمه شعبان و نوزدهم و بیست و یکم و بیست و سوم ماه رمضان از شبهای قدر بوده و شب آخر برترین آنهاست، و همین شب است که مقدرات در آن تغییر نمی‌کند. و با احتمال قوی شب بیست و هفتم ماه رمضان نیز از شبهای قدر است. و کسی که می‌خواهد احتیاط کند باید در تمام این پنج شب اعمال شب قدر را انجام دهد.

سزاوار است کسی که دین و نص روشن قرآن و روایات اهل بیت (علیهم السلام) را قبول دارد، تمام سعی

خود را جهت آمادگی برای اعمال این شب بکار گیرد.

آمادگی برای این شب و دعا برای توفیق در آن

سزاوار است کسی که دین و نص روشن قرآن و روایات پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آل معصوم او (علیهم السلام) را قبول دارد، تمام سعی خود را جهت آمادگی برای اعمال این شب بکار گیرد. از کارهایی که در طول سال می‌تواند انجام دهد، دعا جهت توفیق در این شب می‌باشد و این که بتواند در این شب، محبوبترین و پسندیده ترین کارها نزد خدا را انجام داده و خداوند این شب را برای او بهتر از هزار ماه قرار داده، و اعمال این شب را باین شکل از او قبول نموده و آن را با بالاترین درجات برای او ثبت، و تا روز دیدار او آن را پپوراند. در این شب، نام او را در گروه مقررین نوشته، و شناخت، محبت، نزدیکی، پناه، رضایت و خیر خود همراه با عافیتش را نصیب او گردانیده، و بگونه‌ای از او راضی شود که خشمی بعد از آن نبوده، و

پیامبر و بخصوص امام زمانش علیه السلام از او راضی شده، و او را با آنان در مجلس «صدق»، نزد سلطان مقتدر جای داده و در بذل تمام توانایی برای فرمانبرداری و بدست آوردن رضایتش، او را موفق، و عاقبت او را نزدیکی و رضایتش قرار دهد.

از مهمترین دعاها در ماه رمضان، دعای زیاد برای توفیق عبادت شب قدر و شب فطر، از اول ماه تا رسیدن این دو شب است. اگر در دعای خود راست بگویند، کریم متعال دعای او را رد ننموده و به این خیر بزرگ می‌رسد. خیری که در قرآن کریم آمده و سزاوار است مؤمن جهت اطمینان از رسیدن به آن، يك سال شب زنده‌داری نموده و به عبادت مشغول باشد، و چرا چنین نکند در حالی که در قرآن تصریح شده است که آن بهتر از هزار ماه است و هزار ماه بیش از هشتاد سال می‌باشد.

از کارهایی که می‌تواند بوسیله آن تمام سعی خود را در این شب بکار گیرد، این است که در طول سال برای این شب آماده شده و مقدمات عبادت را فراهم نماید. مثلا مکان و لباس مناسب و عطر و صدقه‌ای را تهیه و مضامین لطیفی را برای مناجات با پروردگار و کلمات برانگیزنده‌ای را انتخاب کند. و میهمانان مخصوصی را که مناسب با این شب می‌باشند، و چند فقیر را برای صدقه دادن در نظر بگیرد.

گمان می‌کنم اگر یکی از سلاطین دنیا کسی را در روز مخصوص به میهمانی دعوت نموده و شخص بزرگی را دنبال او بفرستد، و در دعوت خود با او مهربانی کرده و در مقابل حضور او در آن مجلس به او وعده اعطای خلعت‌های گرانبها و املاک پر ارزش و وسیع و فرمانهای حکومت و سلطنت داده، از اشتیاق حضور در این مجلس قالب تهی کرده و برای آمادگی حضور در چنین مجلسی شریف و این مقام والا تمام توان خود را بکار گرفته، در طول سال این مطلب را فراموش نکرده، در تمام حالات با جدیت به آن پرداخته و خود را برای چنین روز بزرگی آماده می‌نماید. و باندازه‌ای مواظب است و دقت می‌کند که انسان را شگفت زده می‌کند و آنگونه که باید و دوست در مقابل دوست انجام می‌دهد ادب را رعایت می‌کند.

ای عاقل، چگونه این دعوت را اجابت می‌کنی؟ سلطان سلاطین، ربّ الارباب و حاکم آسمان‌ها و زمین تو را به این میهمانی دعوت نموده و برای این دعوت فرشتگان بزرگوار و پیامبران و بهترین مردم را فرستاده و با جانشینان معصومش آن را تأکید کرده است.

ای عاقل چگونه این دعوت را اجابت می‌کنی؟ سلطان سلاطین، ربّ الارباب و حاکم آسمان‌ها و زمین تو را به این میهمانی دعوت نموده و برای این دعوت فرشتگان بزرگوار و پیامبران و بهترین مردم را فرستاده و با جانشینان معصومش آن را تأکید کرده است. در مقابل اخلاص يك شب تو نعمتهای جاویدی به تو وعده داده است. نور، زیبایی، سرور، سلطنت، دارایی، و شادمانی را به تو وعده داده که عقل تو حتی از تصور گوشه‌ای از آن عاجز، و اندیشه‌ات در آن سرگردان

است.

برادرم آیا بخاطر آمادگی برای این مجلس، باندازه‌ای که شایسته است تلاش نموده و از رستگاران خواهی شد یا با غفلت خود این فرصت را از دست داده و از جمله ورشکستگان خواهی بود؟ یقین داشته باش اگر از این کرامت غفلت کرده و با کوتاهی خود آن را از بین ببری و در روز قیامت آنچه را که دیگران با سعی کامل به آن رسیده‌اند ببینی، به حسرتی دچار می‌شوی که آتش جهنم و عذاب دردناک در مقابل آن کوچک است. و بهمین جهت در آن روز با ورشکستگان پشیمان صدا می‌زنی:

«افسوس که جانب خدا را رعایت ننموده و در حق خود ظلم و تفریط نمودم و وعده‌های خدا را مسخره کردم.» (زمر، ۵۶)

در حالی که پشیمانی سودی نداشته و درهای توبه و جبران بسته و آثار اعمال و نتایج آن آشکار شده است. بنابراین قبل از این که بخاطر کوتاهی و از بین بردن فرصتها ملامت شوی خود را سرزنش کن. و قبل از این که به تو بگویند: چرا کرامت پروردگار جهانیان را کوچک شمردی؟ خود، این مطلب را در نظر بگیر. و خود و سرمایه‌ات را حسابرسی کن، قبل از این که به حساب تو رسیدگی شده و بجای کرامت و سلطنت، به خواری و پستی برسی. سرمایه‌ای که اگر باقی می‌ماند به بالاترین سودهای تجارت در روزهای سختی و نیاز می‌رسیدی.

سزاوار است وقتی که شب قدر نزدیک می‌شود شوق او به رسیدن به کرامتهایی که در این شب برای او مهیا شده است افزون گردیده، کرامت مقام بالا و مجلس حضور پروردگار جهانیان و تقدیس خداوند آسمان‌ها و زمین، و اعمالی را که با حال و اخلاص و حضور و رقت و صفای او و رضایت مولایش مناسبتر است، برای شبش انتخاب کرده و در این مورد از خدای متعال کمک گرفته و از خلفای او - درود خدا بر آنان - یاری بجوید.

انتخاب مناسبترین عمل برای این شب، تفکر و یاد خدا

اگر فهمید چه عملی مناسبتر است که به همان عمل می‌کند. و اگر تردید پیدا کرد، باید استخاره کند. بعد از تعیین وقت ذکر، وقت مناسبی را که در آن خواب‌آلود یا سیر یا گرسنه نبوده و موانع دیگری نیز نداشته باشد، باید برای تفکر معین کند. نیز باید تمام سعی خود را بکار گیرد که در شبش چیزی، حتی امور مباح، او را از یاد خدا باز نداشته و در نمازها و مناجاتش به غیر آن حتی مستحبات فکر نکند. زیرا کسی که مثلا در نماز به ساختن مسجد و آب کشیدن آن یا صدقه دادن فکر کند غافل است. حتی در حال ایستادن نماز در یاد اجزای آن بودن، غفلت است. و **باید در هنگام عمل فقط سعی کند که قلب او از حقیقت کارهایی که انجام می‌دهد و ذکرهایی که می‌گوید غافل نباشد.**

و برای این که براحتی به این مطلب برسد، می‌تواند قبل از انجام عمل مختصری درباره آن فکر کند و آنگاه عمل را انجام دهد. و اگر هنگام قرائت و ذکر از آن غافل شد باید آن را تکرار کند. مثلا وقتی می‌خواهد رو به قبله بایستد، می‌تواند اجمالا درباره معنای رو به قبله نمودن بیندیشد. و هنگامی که می‌خواهد ابتدا درباره حقیقت آن که همان ایستادن برای ادای حق بندگی است اندیشیده و فکر کند که ایستادن بر روی دو پا اشاره به ترس و امید بخاطر پذیرفته شدن عبادت یا عدم آن است. و بهمین ترتیب...، حتی قرائت و ذکرهای نماز.

مثلا قبل از گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» معنای آن را اجمالا در نظر آورده و آنگاه آن را بگوید. و اگر در اثنای قرائت آیه‌ای غفلتی برای او پیش آمد باید آن آیه را تکرار کند.

توسل به نگهبان این شب

بر چنین عمل کننده‌ای لازم است در اول شب خیلی به نگهبان آن شب که از معصومین علیهم السلام است، توسل جسته و او را شفیع خود قرار دهد. و در این هنگام توفیق در اعمال و احوال را که به آن احتیاج دارد ذکر نموده و تلاش کند با الفاظی که برای درخواست ترحم و شفاعت می‌گوید، رحمت و رقت را جلب کرده و مهربانی و کرامت را برانگیخته و ابرهای جود و کرم و بخشش را بباراند. و با دست آنان عقل و نفس و قلب و صفات و اعمال و تمام وجودش را به مولایش تفویض و واگذار نموده، و در طول شب نیز مواظب باشد کاری مخالف با تفویض انجام ندهد، و اگر بتواند حتی تفویض خود را نیز واگذار کند، قطعاً رستگار شده است.

سایر اعمال شب قدر

۱- نماز وارد شده در شب قدر

نمازی در شب قدر وارد شده که در آن يك بار حمد و هفت بار «قل هو الله احد» خوانده می‌شود و بعد از پایان نماز هفتاد بار ذکر «استغفر الله و أتوب إليه» گفته می‌شود و سپس حوائج از خدا خواسته می‌شود.

ای فقیر، در مورد دعایی که بدون حضور قلب می‌خوانی، انصاف بده؛ آیا دوست داری در حالی که خدا

می‌بیند که زبانت او را خوانده و دلت با دنیا سخن می‌گوید، دعایت به خداوند برسد!؟

۲- صد رکعت نماز و دعا

صد رکعت نماز و خواندن دعاهایی که در بین آن وارد شده از مهمترین امور مهم است. زیرا مضامین آن برآمده از سینه امامان دین می باشد که عالمان به خداوند هستند. در این ادعیه علوم گرانبهای است که بجز پیامبران و جانشینان آنان کسی از آن آگاه نیست. دانشهایی از قبیل علم به خدا و صفات جمال و جلال و نامهای نیک و مراتب فضل و حکمت عدل و مقتضای کار و ادب مناجات با خداوند متعال.

لازم است در خلال خواندن این ادعیه زنده دل بوده و با توجه آن را بخواند. و اگر بتواند از آنچه می گوید، تأثیر

پذیرفته و این مطلب را نیز در دعایش بخواهد، باید به او تبریک گفت. زیرا اگر این ادعیه ثواب و پاداشی از جانب خدا نداشته و فقط مضامین آن در انسان مؤثر باشد، عاقل باید روح و جان خود را برای بدست آوردن آن فدا کند. چه رسد به این که خداوند برای هر حکم و حتی هر حرفی از آن جواب و نوری آماده نموده است که جهانیان نمی توانند قیمتی بر آن بگذارند. همچنین باید درباره معنی کلماتی که می گوید تأمل نموده و آن را درک کند. و اگر این مقدار نیز نمی تواند، بهتر است بجای خواندن این دعاها بر مصیبت خود و مجازات خدا بخاطر آن، گریه کرده و بگوید: «انا لله و انا الیه راجعون، چه مصیبت و چه مجازات بزرگی.» بنابراین ای فقیر در مورد دعایی که بدون حضور قلب می خوانی، انصاف بده. آیا دوست داری، در حالی که خدا می بیند که زبانت او را خوانده و دلت با دنیا سخن می گوید، دعایت به خداوند برسد؟ دنیایی که درباره آن آمده است که دشمن خدا و دوستان اوست و می خواهد با شکوفه های این دنیای فانی، تو را از خداوند دور نماید. آیا عاقل می تواند مصیبتی بزرگتر از این را تصور کند!

۳- گشودن قرآن و قرآن را روی سر گذاشتن

خواندن دعای گشودن قرآن و قرآن را روی سر گذاشتن، به این نیت که عقل و اندیشه او با این عمل تقویت شده و با دانشهای قرآن کامل شود و نور عقل با نور قرآن ضمیمه گردد. و سایر نیتهایی که مناسب با این عمل است.

۴- زیارت امام حسین علیه السلام

زیارت امام حسین علیه السلام با بعضی از زیارتهایی که وارد شده است.

۵- خواندن سوره های که در این شبها وارد شده است

خواندن سوره روم، عنکبوت و دخان در شب بیست و سوم.

۶- خواندن دعاهایی که در این شبها وارد شده است

خواندن دعاهایی که در این شبها وارد شده است، بخصوص دعایی که سید از بعضی از کتابهای کهن نقل نموده و اول آن چنین است: «اللهم ان كان الشك في أن ليلة القدر فيها او فيما تقدمها واقع فانه فيك و في وحدانيتك و تزكيتك الاعمال زائل:» خداوندا اگر در این که شب قدر، امشب یا شبهای پیش از آن است، شکی هست، ولی در مورد یکتایی تو و این که اعمال را پاکیزه

می‌نمایی، شکی نیست.

و اگر توانست معنی از بین رفتن شك در خدا و یکتایی او را بفهمد، همین پاداش برای عبادت آن شب برای او کافی خواهد بود. همچنین دعای کوچکی که سید از امام سجاد علیه السلام روایت نموده و اول آن «یا باطناً فی ظهوره» می‌باشد. دعایی که در یکتا دانستن خداوند کامل می‌باشد. و اگر وجود ائمه علیهم السلام هیچ نفعی نداشت، مگر همین که با این گونه دعاها پرده از یکتایی خدا برداشته، و ما را از این مطالب آگاه نمودند، لازم بود مؤمن تمام وجودش را فدای این عمل آنان نماید. و حتی فدا کردن تمام وجود خود را ناچیز شمرده و خود را ناتوان از ادای شکر نعمتهای آنان ببیند.

۷- ساعتی مخصوص مراقبت

ساعتی از شب را مخصوص مراقبت قرار داده، و در آن ساعت علم پروردگارش را به بدحالی او و قدرتش را بر نجات دادن او، و فضل و بخشش و کرم او را در نظر گرفته و سپس با امیدواری، بر در بخشش و کرم او چشم دوخته و در انتظار رحمت و بخشش او باشد.

بستن و سوسه‌های شیطان

اگر مراقب به آنچه گفتیم عمل کرد که خوشا بحالش، و اگر عمل نکرد مبدا شیطان او را وسوسه کرده و بگوید: تو آنگونه که شایسته توسل عمل را انجام نمی‌دهی، بنابراین، این کار اندک نیز فایده‌ای نداشته و نبودش بهتر از وجودش می‌باشد. زیرا اگر به این ندای شیطان گوش دهد او را از سایر اعمال نیز باز داشته و او را با غفلت هلاک می‌نماید. ولی اگر همان عمل را که قصد دارد، انجام بدهد گرچه عمل کمی نیز باشد، ممکن است نور این عمل کم، نور دیگری را برای عمل بوجود آورده و او را موفق به انجام عمل دیگری گردانده و آنگاه در تمام اعمال موفق باشد.

خلاصه شیطان هیچ قصدی ندارد، مگر این که انسان را از خدمت نمودن و عبادت مولایش باز دارد. بنابراین اگر از او فرمانبرداری نماید در دل او تاریکی بوجود می‌آید که سبب قطع یاری او گردیده و موجب می‌شود تا عبادت دیگری را نیز ترك کند تا جایی که یاری خداوند کاملاً قطع شده و به هلاکت جاوید دچار شود.

سالک نباید هیچ عمل خیری را گرچه بسیار کوچک باشد، کم شمرده و بخاطر کم بودن آن را ترك نماید که زیان

خواهد دید. و هیچ عمل خیری را نیز نباید بزرگ ببیند، چون گرفتار عجب می‌گردد. نیز اگر نمی‌تواند آن را انجام بدهد بمقداری که می‌تواند آن را انجام داده و بعد از انجام، آن را در مقابل خدا کوچک ببیند. زیرا بنده هر عملی را که انجام بدهد و آن را کوچک بداند، خداوند آن را بزرگ دانسته و شاید همین مطلب باعث شود که خداوند متعال آن را قبول کند. و هنگامی که عملی قبول شد کمی آن اهمیتی نخواهد داشت. چون اگر خداوند عملی را از بنده اش قبول نماید، گرچه کم باشد، پاداش زیادی به او خواهد داد. و اگر آن را قبول نکند، فایده‌ای برای او نخواهد داشت، گرچه زیاد باشد.

بنابراین بنده نباید هیچ عملی را بزرگ ببیند. گرچه عبادت جن و انس باشد. زیرا این عجب است و عجب انسان به عملش، ثواب

آن را از بین می‌برد. بلکه نور آن را به تاریکی تبدیل می‌کند. و نیز نباید عمل کم را کوچک بداند، زیرا ممکن است قبول شده و تبدیل به عمل بزرگی شود.

آنچه درباره دقت در مراتب اخلاص و صدق در آن گفتیم فقط در مورد عمل خود انسان است تا از خود قانع نشود مگر به خالص صادفانه، و غیر خالص را مانند معدوم بداند بلکه آن را گناه بشمار آورده، ولی نباید این گونه اعمال را از دیگران، مانند معدوم یا گناه بحساب آورد. زیرا اگر اعمال دیگران را بخواهد این گونه بداند، نه تنها فایده‌ای نداشته بلکه باعث ترك عمل و بستن در صلاح و خیر می‌گردد.

بنابراین نباید با این ملاک با دیگران برخورد کند. بلکه باید با بندگان خدا به ملاک ظاهر عملشان، و حتی بالاتر، با ترازوی فضل خداوند، برخورد نموده، و گمان کند که اعمال ناقص و مخلوط مردم بهتر بوده و مورد قبول خداوند است. و امیدوار باشد که از فضل خدا و قبول او محروم نمی‌شوند، گرچه اعمال آنها ناقص و ناخالص باشد. و بعید نشمرد که خداوند دعای بندگان را فقط بخاطر شکل دعا قبول کند. و مبادا انسان کسی را از رحمت خدا مأیوس نموده یا باعث شود اعمال را بجا نیاورد، گرچه عمل او مخلوط با تیرگی باشد.

و خلاصه اگر فردی لوطی در مستی بگوید: «یا الله» گمان نمی‌کنم خداوند او را رد نموده و او را اجابت نکند. برای برطرف کردن انکار و استبعاد درك شب قدر برای عاملین عابد و ایجاد شوق برای رسیدن به آن، همین مقدار بیان کافی است.

منبع: المراقبات، میرزا جواد آقا ملکی تبریزی، ترجمه ابراهیم محدث بندرریگی